

Γεωπολιτική: Μαθήματα από την περίπτωση του Ναγκόρνο Καραμπάχ

Ιπποκράτης Δασκαλάκης

Liberal
ελεύθερη ενημέρωση

Οι δεσμοί Ελλήνων και Αρμενίων χρονολογούνται εδώ και αιώνες ενώ οι δύο «ανάδελφοι» λαοί πορεύονται ιστορικά σε έναν ενιαίο γεωγραφικό χώρο αντιμετωπίζοντας υπαρξιακές απειλές προερχόμενες κυρίως από την ίδια πηγή (Τουρκία). Τα πρόσφατα γεγονότα στο Nagorno-Karabakh πυροδοτούν τις δικαιολογημένες ανησυχίες, ελληνικού κράτους αλλά και απλών Ελλήνων, για την έκβαση των συγκρούσεων. Σίγουρα, η περίπτωση του Nagorno-Karabakh και η διαμάχη Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν είναι χρονίζον, σύνθετο και αποσταθεροποιητικό πρόβλημα ενώ αμφότερες οι πλευρές μπορούν με

αξιώσεις να εγείρουν νομικές αιτιάσεις και ιστορικές παρακαταθήκες για να υποστηρίξουν τα αντιδιαμετρικά τους επιχειρήματα.

Στο παρόν κείμενο δεν σκοπεύουμε να εστιάσουμε στην αναζήτηση και σύγκριση των θέσεων των δύο χωρών, επιχείρημα πολύ δύσκολο καθόσον υποβόσκει και η υποστήριξη προς τον ομόθρησκο και από τον ίδιο κατακτητή κατατρεγμένο λαό. Απλά θα προσπαθήσουμε να επισημάνουμε κάποια βασικά σημεία της πρόσφατης αναζωπύρωσης των συγκρούσεων που όπως φαίνεται έφεραν σε δύσκολη στρατιωτικά θέση τους συμπαθείς Αρμενίους.

Πρώτο σημείο είναι η αδυναμία (ίσως και έλλειψη βούλησης) της διεθνούς κοινότητας να επιβάλει την άμεση κατάπαυση των εχθροπραξιών. Καίτοι ΗΠΑ, Ρωσία, Γαλλία και ΕΕ έχουν ταχθεί υπέρ της ειρηνικής επίλυσης του προβλήματος, επί της πρακτέου, σε ουδεμία αποφασιστική ενέργεια έχουν προχωρήσει που θα ανάγκαζε τους εμπλεκόμενους να εγκαταλείψουν τις προσπάθειες στρατιωτικής λύσης. Κατά συνέπεια, ας μη θεωρούμε ότι η διεθνής κοινότητα, θα έχει τη βούληση αλλά και τη δυνατότητα άμεσης επέμβασης σε τυχόν ελληνοτουρκική σύγκρουση. Ούτε είναι βέβαιο ότι η

τελευταία αναγκαστικά θα έχει διάρκεια ολίγων ωρών (μέχρι την επίτευξη διεθνούς διαμεσολάβησης) όπως συχνά και επιπόλαια αναφέρεται.

Δεύτερο σημείο που προκαλεί ανησυχία είναι η αξία στρατηγικών δεσμεύσεων και εγγυήσεων ασφαλείας που δίδονται από μεγάλες δυνάμεις οι οποίες συχνά προσπαθούν να ισορροπήσουν αντίρροπα συμφέροντα ή ακόμη χειρότερα καλούνται να επιλέξουν και να υποστηρίξουν τον πλέον πολύτιμο εκ των δύο αντιμαχομένων. Αρμενία και Ρωσία είναι μέλη της Collective Security Treaty Organization (CSTO), αμυντικής συμμαχίας στα πρότυπα του NATO υπό την πρωτοκαθεδρία της Μόσχας. Επίσης στο έδαφος της Αρμενίας υπάρχουν ρωσικές βάσεις όπου σταθμεύουν ρωσικά στρατεύματα. Παρά ταύτα η αντίδραση της Μόσχας, μέχρι σήμερα, είναι «χλιαρή» καθώς επικαλείται το (πραγματικά από πλευράς διεθνούς δικαίου) προβληματικό καθεστώς του Nagorno-Karabakh. Βέβαια αντίστοιχα καθεστώτα έχει η ίδια επιβάλλει σε αρκετές περιοχές της πρώην «αυτοκρατορίας».

Κατά συνέπεια, παρουσία συμμαχικών και φιλικών στρατευμάτων, παραχώρηση βάσεων, σχέσεις στρατηγικού επιπέδου, υπό το φάσμα πάντα της ανισομέρειας ισχύος, είναι χρήσιμες και καλοδεχούμενες, αλλά δεν διασφαλίζουν πλήρως και δια παντός τα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματα και συμφέροντα. Ειδικά στην περίπτωση Ελλάδος-Τουρκίας, παρά τις «ατασθαλίες» της δεύτερης, ο φόβος της οριστικής αυτονομησης και απομάκρυνσης της από το δυτικό στρατόπεδο οδηγεί ΗΠΑ και Ευρωπαϊκή Ένωση σε απαράδεκτη τήρηση «ίσων αποστάσεων» που ενίοτε ισοδυναμούν με κατάφωρη επιδοκίμασία των προκλητικών ενεργειών της.

Το τρίτο σημείο σχετίζεται με τη δημογραφία και την οικονομία. Το Αζερμπαϊτζάν διαθέτει τριπλάσιο πληθυσμό από την Αρμενία, εξαπλάσιο ΑΕΠ και διπλάσιο κατά κεφαλή εισόδημα. Αναπόφευκτα οι αριθμοί αυτοί μεταφράζονται και σε ανάλογη σχέση αμυντικής ισχύος. Οποιαδήποτε ποιοτική διαφορά του εμψύχου υλικού (υπέρ της Αρμενίας) -αργά ή γρήγορα- εξισορροπείται από την ποσοτική διαφορά (προσωπικού και μέσων) που το Μπακού παραθέτει στα πεδία των μαχών. Επιπλέον, η πολεμική μηχανή του Αζερμπαϊτζάν καθίσταται καθημερινά ισχυρότερη καθώς λαμβάνει την πολύπλευρη υποστήριξη της Τουρκίας.

Τέταρτο σημείο, ίσως και σημαντικότερο, το Ερεβάν αποδυναμωμένο οικονομικά από 3 σχεδόν δεκαετίες ανταγωνισμού και συγκρούσεων, γνώρισε σημαντικότερες εσωτερικές πολιτικές διαμάχες στην αναζήτηση εξωτερικών προσανατολισμών. Οι διαμάχες αυτές απέσπασαν την προσοχή του από την ανοικτή πληγή του Nagorno-Karabakh, αποδυνάμωσαν τις οικονομικές του δυνατότητες και κατά συνέπεια εξασθένησαν αναπόφευκτα την αμυντική του προπαρασκευή. Επιπρόσθετα, δεν διέβλεψε ορθά την μερική μεταστροφή της Μόσχας που φαίνεται να επιθυμεί να επιλέξει τον ρόλο του «έντιμου»

διαμεσολαβητή (ισορροπιστή) μεταξύ των δύο αντιπάλων με βασικό στόχο τη διατήρηση της κυρίαρχης θέσης της στον Καύκασο. Μια ρωσικής έμπνευσης και επιβολής ειρήνευση -ίσως και λύση- σίγουρα θα ενδυνάμωνε την ρωσική παρουσία στην περιοχή.

Πέμπτο σημείο, το Αζερμπαϊτζάν, μετά την οδυνηρή ήττα στις αρχές της δεκαετίας του 1990, έθεσε ως κύριο εθνικό στόχο την ανακατάληψη της περιοχής του Nagorno-Karabakh (ασχέτως αν κατοικείται σε συντριπτική πλειοψηφία) από Αρμενίους. Τα χρόνια που μεσολάβησαν το Μπακού υπέστη αρκετές τακτικές αποτυχίες σε μικρής έκτασης συνοριακά επεισόδια χωρίς όμως αυτό να κάμψει τη θέληση του για αποκατάσταση του εθνικού εδάφους μέσω μιας δυναμικής αναμέτρησης. Εργάστηκε όμως μεθοδικά για την ανασυγκρότηση των ενόπλων δυνάμεων του.

Παράλληλα κινήθηκε προσεκτικά μεταξύ Μόσχας και Δύσεως, τηρώντας τις ισορροπίες ενώ αναπόφευκτα στράφηκε και προς το συγγενικό τουρκικό έθνος. Η στιγμή της αζέρικης «εθνικής εξόρμησης» επιλέχθηκε χρονικά τη στιγμή που Ρωσία και Τουρκία κινούνται σε μια αφύσικη σύμπλευση ενώ οι ΗΠΑ (στις οποίες ενεργοποιείται ένα πολύ δραστήριο αρμένικο lobby)

βρίσκονται σε μια περίοδο εσωστρέφειας αλλά και απρόβλεπτων κινήσεων και αντιδράσεων.

Ως Έλληνες και πέραν κάθε συναισθηματισμού, πρέπει να εξετάσουμε προσεκτικά τους παράγοντες που οδήγησαν την Αρμενία στη σημερινή δύσκολη θέση. Αναμφίβολα τα Γενικά Επιτελεία εξετάζουν τα επιχειρησιακά χαρακτηριστικά των συγκρούσεων ενημερώνοντας συνεχώς το προφίλ των τουρκικών κινήσεων, μέσων και δογμάτων. Μετά μεγάλης χαράς και ικανοποίησης θα θέλαμε να δούμε μια θετική έκβαση των επιχειρήσεων υπέρ των αρμενικών δυνάμεων και γενικότερα την επίτευξη της κατάπαυσης των εχθροπραξιών που θα ακολουθηθεί από μια δίκαιη, ειρηνική και μόνιμη λύση του προβλήματος.

Όμως πρέπει να αντιληφθούμε ότι μια δίκαιη και ειρηνική λύση-όπως ο πολιτισμένος κόσμος επιθυμεί για την περίπτωση του Nagorno-Karabakh- απαιτεί αμοιβαίες υποχωρήσεις και των δύο πλευρών. Τις περισσότερες όμως υποχωρήσεις πραγματοποιεί ο έχων την μικρότερη σχετική ισχύ ή αν τα πράγματα οδηγηθούν σε σύγκρουση, ο ηττημένος. Κατά συνέπεια η επαύξηση όλων των μορφών ισχύος -με έμφαση στη στρατιωτική- είναι για την Ελλάδα άλλη μια φορά μονόδρομος, έναντι μάλιστα οποιουδήποτε κόστους.

**Ο κ. Ιπποκράτης Δασκαλόπουλος είναι Αντιστράτηγος (εα), Πτοχιούχος τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών Παντείου Πανεπιστημίου με Μεταπτυχιακό στις Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγικές Σπουδές στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, Υποψήφιος Διδάκτορας Διεθνών Σχέσεων στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, Διευθυντής Μελετών του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών (ΕΛΙΣΜΕ).*

• ΝΑΓΚΟΡΝΟ ΚΑΡΑΜΠΑΧ